

Lögskyldir umsagnaraðilar skv. 6. gr. laga um fiskeldi.

ATVINNUVEGA- OG
NÝSKÖPUNARRÁÐUNEYTIÐ

Skúlagötu 4 101 Reykjavík
sími: 545 9700 postur@anr.is
anr.is

Reykjavík 14. apríl 2021
Tilv.: ANR20050441/04.02.07

I.

Með bréfi ráðuneytisins dags. 9. júní sl. var upplýst að samtímis því að fiskeldi er við að byggjast upp á Vestfjörðum hafi komið til umræðu hvort skilyrði séu til þess að fiskeldi verði stundað í Jökulfjörðum. Var um leið greint frá því að ráðuneytinu væri kunnugt um að bæjarráð Ísafjarðarbæjar hafi ályktað um fiskeldi í Jökulfjörðum árið 2016 og lagt áherslu á að engin ákvörðun verði tekin um fiskeldi í Jökulfjörðum fyrr en ítarleg vinna með íbúum, landeigendum og öðrum hagsmunaaðilum hafi farið fram.

Af þessu tilefni var vísað til 1. mgr. 6. gr. laga um fiskeldi nr. 71/2008, en þar segir að ráðherra hafi til þess valdheimild, að fenginni umsögn Fiskistofu, Matvælastofnunar, Hafrannsóknastofnunar og viðkomandi sveitarstjórnar, að takmarka eða banna fiskeldi eða ákveðnar eldisaðferðir í einstaka fjörðum, flóum eða á svæðum sem teljast sérlega viðkvæm gagnvart fiskeldi. Kom um leið fram að nú væri í gildi auglýsing nr. 460/2004 um friðunarsvæði, þar sem eldi laxfiska í sjókvíum væri lýst óheimilt á tilteknun svæðum og væru Jökulfirðir ekki meðal þeirra svæða sem þar væru tilgreind.

Í bréfinu var reifað að við mat á því hvort ákvörðun verði tekin skv. 1. mgr. 6. gr., sbr. 2. mgr., skuli taka mið af því að markmið laganna sé m.a. að vernda villta nytjastofna, hvort sem um sé að ræða ferskvatnsfiska eða sjávarfiska, og hlífa þeim við fisksjúkdómum og öðrum neikvæðum vistfræðilegum áhrifum. Skuli í því sambandi m.a. líta til staðsetningar eldisstöðva, stærðar þeirra, fjarlægðar frá veiðiám og veiðiverðmætis á viðkomandi svæði, þ.e. firði eða flóa. Jafnframt skuli litið til þess hvort fiskeldissvæði séu á gönguleiðum lax og silungs og hvort straumar geti leitt sleppifisk í ár. Auk þess skuli taka tillit til sjónarmiða um aðra nýtingu hafsvæða en nýtingu vegna fiskeldis. Var með bréfinu, sem sent var í samriti til lögskyldra umsagnaraðila, óskað viðhorfa til þess hvort rétt væri að takmarka eða banna fiskeldi eða ákveðnar eldisaðferðir í sjókvíum í Jökulfjörðum og bárust umsagnir frá Hafrannsóknastofnun, Fiskistofu, Matvælastofnun og Ísafjarðabæ.

Að endingu var í bréfi ráðuneytisins upplýst að nú stæði yfir vinna við setningu strandsvæðaskipulags fyrir Vestfirði. Var í því sambandi vakin athygli á 2. mgr. 10. gr. laga um skipulag haf- og strandsvæða, en þar segir að við gerð slíks skipulags skuli taka mið af stjórvaldsfyrirmálum, öðrum lögum og lögbundnum ákvörðunum um nýtingu og vernd haf- og strandsvæða þar sem tiltekin starfsemi er t.d. takmörkuð eða bönnuð.

II.

Í umsögn Hafrannsóknastofnunnar af þessu tilefni dags. 10. júlí sl. er bent á að þeir þættir sem helst takmarka magn fiskeldis í sjókvíum eru: Burðarþol fjarða, áhætta erfðablöndunar við villta stofna og áhrif sníkjudýra og annarra sjúkdómsvalda á villta stofna. Í umsögninni er bent á þyðingu innfjarða sem uppvaxtarvæði nytjafiska og sérstaklega fjallað um þorskseiði. Fram kemur að takmarkaðrar þekkingar njóti við um lífríkið í Jökulfjörðum og skorti upplýsingar um ferskvatnsfiska, en þar séu stundaðar veiðar með netum og á stöng. Greint er frá því að gönguleiðir laxa úr ám innst í Djúpinu séu út það og til hafs en ekki sé vitað hvar þær liggja í tíma og rúmi. Ekki sé vitað hvar gönguleiðir fullorðinna laxa inn Djúp liggi. Í framhaldi er fjallað náið um helstu umhverfisáhrif fiskeldis og reglur sem settar hafa verið til að lágmarka þau áhrif.

Niðurstaða stofnunarinnar er sú að tilefni sé til þess að banna fiskeldi í sjókvíum í Jökulfjörðum. Ástæður þess eru erfiðar veðurfarslegar aðstæður á svæðinu sem ógna velferð eldisfisks og auka hættu á stroki eldisfiska, hugsanleg neikvæð vistfræðileg áhrif á lífríki fjarðarins og takmörkun áhættumats á eldi fram yfir ráðleggingu Hafrannsóknastofnunar. Eins og með aðra ráðgjöf stofnunarinnar er um varúðarnálgun að ræða þar sem náttúran nýtur vafans í því skyni að nýting auðlinda sé og verði sjálfbær.

Í umsögn Fiskistofu dags. 9. júlí sl. er einnig fjallað um áhrif mögulegra slysasleppinga, sem leitt geti af sjókvíaeldi, sem þó sé innifalin í áhættumati erfðablöndunar. Þá geti aukin hætta á sjúkdómum og sníkjudýrum leitt af sjókvíaeldi, en rannsóknir séu takmarkaðar og ekki liggi fyrir miklar upplýsingar um áhrif laxalúsar á afkomu sjóbleikjustofna. Fram kemur að ekki séu starfandi veiðifélög í Jökulfjörðum og hafi Fiskistofa engar upplýsingar um lax- eða silungsveiði á svæðinu. Þó sé þekkt að lax, urriði og bleikja leiti í ár í fjörðunum. Áhrif á villta laxastofna vegna sjúkdóma eða sníkjudýrasmits kunni þó að vera lítil, þar sem stofnar eru litlir og veiðihagsmunir litlir. Áhættumat á erfðablöndun laxfiska ætti að gagnast við mat á því hvort takmarka eða banna ætti eldi í Jökulfjörðum. Stofnunin telji ekki tilefni til sérstaks banns eða takmörkunar fiskeldis í Jökulfjörðum.

Í umsögn Matvælastofnunar, dags. 26. júní sl., er að verulegu leyti fjallað um sömu viðfangsefni og í bréfum Hafrannsóknastofnunnar og Fiskistofu. Þar segir m.a. að hverfandi líkur verði taldar á dreifingu smitsjúkdóma úr eldisfiski í villtan fisk eins og staða mála sé nú og sömuleiðis séu áhrif af smiti með laxalús að öllu jöfnu ekki mikil, en slík tilvik komi þó upp í sjókvíaeldi og sé munur milli Vestfjarða og Austfjarða í þessu sambandi vegna áhrifa sjávarhita. Stofnunin telur ekki rétt að taka beina afstöðu til þess hvort rétt sé að banna eða takmarka fiskeldi eða ákveðnar eldisaðferðir í sjókvíum í Jökulfjörðum, enda geti þar komið til önnur sjónarmið sem ekki séu á verksviði stofnunarinnar.

Í umsögn Ísafjarðarbæjar dags. 24. júní sl. var vísað til bókunar bæjarstjórnar af fundi 18. júní sl., en með henni er gerð athugasemd um að sveitarfélög og íbúar þeirra hafi haft of lítið vægi í umræðunni. Ítrekuð var í framhaldi afstaða bæjarstjórnar í bókun bæjarráðs frá árinu 2016, en þar var lögð áhersla á að ítarleg vinna með íbúum, landeigendum og öðrum hagsmunaaðilum fari fram áður en ákvörðun verði tekin um fiskeldi í Jökulfjörðum. Síðan segir að bæjarstjórn leggi áherslu á að öll gögn verði lögð á borðið, þ.m.t. burðarþol og áhættumat fjarðanna. Vanda verði til ákvörðunar til að taka upplýsta ákvörðun. Ekki bárust umsagnir frá Strandabyggð, Súðavíkurhrepp eða Bolungarvíkurkaupstað vegna málsins.

Þann 10. desember sl. fór fram samráðsfundur með ráðherra og umsagnaraðilum. Á fundinum greindi ráðherra frá undirbúningi málsins og samspili laga á þessu málefnaði auk þess að Hafrannsóknastofnun kynnti umsögn sína. Í framhaldi urðu nokkrar umræður sem véku meðal annars að æskilegu samspili þessarar ákvörðunar við vinnu við setningu strandsvæðaskipulags. Á fundinum var samstaða um að mikilvægt væri að ljúka vinnu við gerð strandsvæðaskipulags, þar sem sveitarfélög eiga aðkomu með skipun fulltrúa í svæðisráð, áður en nánari ákvarðanir um nýtingu eða friðun einstakra svæða yrðu teknar.

III.

Á næstliðnum árum hafa skapast forsendur til aukinna umsvifa í fiskeldi í sjókvíum. Hefur þetta m.a. getið af sér breytingar á löggjöf um skilyrði til útgáfu leyfa og skapað þörf á auknu eftirliti. Markmið þessa hefur verið að til verði heildstæð löggjöf, reist á markmiðum um sjálfbærni í framleiðslu, þar sem gætt verði þess að dregið verði úr hættu á eða áhrifum af sjúkdómum, mengun, erfðablöndun við villta stofna laxfiska o.fl. Með lögum nr. 101/2019 um breytingar á lögum um fiskeldi var mörkuð sú stefna að skilyrði til uppbyggingar fiskeldis, þar sem stunda mætti slíka starfsemi, mundi ráðast einkum af áhættumati erfðablöndunar og burðarþolosmati fjarða.

Samkvæmt lögum um fiskeldi ákveður ráðherra hvaða firði eða hafsvæði skuli meta til burðarþols og hvenær það skuli gert. Af lögnum leiðir síðan að þegar burðarþol, áhættumat erfðablöndunar og svæðaskipting fiskeldis liggur fyrir, úthlutar ráðherra eldissvæðum. Svo sem reifað var á fundinum 10. desember sl. hefur ráðuneytið ekki tekið ákvörðun um að hafinn verði undirbúnингur þess að gefið verði út burðarþol fyrir umrætt hafsvæði. Það þykir ekki tímabært, þar sem áður var talið rétt að hefja samráð við sveitarfélög og fagstofnanir fiskeldis og veiðimála.

Heimildir laga um fiskeldi til að kveðið verði á um staðbundna takmörkun eða bann við fiskeldi horfir til lengri tíma og er þannig ætlað að vera varanlegri. Bera má ákvörðun sem þessa saman við skipulagsákvörðun um að tiltekið svæði njóti aukinnar verndar umfram önnur, svo sem ýmiss dæmi eru um hvort sem er á landi eða við stjórnun auðlinda sjávar. Merki þessarar hugsunar um varanleika má sjá af því að skaðabætur eru lögmæltar vegna þessa fyrir rekstrarleyfishafa á viðkomandi svæði, sé þeim til að dreifa, sbr. 18. gr. laga um fiskeldi.

Svo sem greindi í bréfi ráðuneytisins dags. 9. júní sl. hófst á þessu ári vinna við setningu strandsvæðaskipulags samkvæmt lögum um skipulag haf- og stranda. Í strandsvæðisskipulagi er tekin afstaða til ólíkrar nýtingar og verndar og til þess hvernig ólík nýting spilar saman. Það getur meðal annars varðað orkuvinnslu, mannvirkjagerð, fiskeldi, efnistöku, vernd, samgöngur, útvist og ferðaþjónustu. Þegar sett hefur verið strandsvæðaskipulag skulu leyfi fyrir framkvæmdum eða starfsemi samræmast skipulaginu, sbr. 1. ml. 1. mgr. 8. gr laga um skipulag haf- og strandsvæða.

Skipuð hafa verið svæðisráð til að vinna að setningu skipulags fyrir Vestfirði og Austfirði. Svæðisráðin hafa, með atbeina Skipulagsstofnunnar, unnið að fjölbættri upplýsingaöflun til þarfa þessarar vinnu, m.a. frá fagstofnunum fiskeldis og veiðimála. Unnið er að gerð forsendugreiningar og grunnkorta auk þess að nýverið hafa verið fundir með samráðsaðilum. Framundan er móton tillögu og umhverfismat. Meðal helstu verkefna í þessari vinnu er móton nýtingarflokka sem verða notaðir til þess að setja fram á uppdrætti. Áætlað er að unnt verði að auglýsa tillögu í september 2021, en að því loknu taki við kynning og lokaafgreiðsla.

Með hliðsjón af þeim umræðum sem voru á téðum fundi 10. desember sl. og stöðu vinnu við móton strandsvæðaskipulags þykir ekki rétt að halda áfram málsmeðferð til undirbúnings ákvörðunar um breytingar á auglýsingu nr. 460/2004 um friðunarsvæði, þar sem eldi laxfiska í sjókvíum er lýst óheimilt á tilteknum svæðum. Fulltrúi ráðuneytisins mun á hinn bóginna á vettvangi svæðisráðs greina frá því samráðsferli sem hófst með bréfum ráðuneytisins dags. 9. júní sl. og munu lýst sjónarmið og upplýsingar því nýtast í vinnu svæðisráðanna, þar sem fulltrúar sveitarfélaga eiga einnig sína fulltrúa.

Þetta tilkynnist hér með.

Fyrir hönd sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra

Kolbeinn Arnason

Arnór Snæbjörnsson

Ljósrit: Skipulagsstofnun.
Samrit: Bolungarvík,
Fiskistofa,
Ísafjarðarbær,
Hafrannsóknastofnun,
Matvælastofnun,
Strandabyggð,
Súðavíkurhreppur.